

Ameland, de moeite waard

SYTSKE DIJKSEN

De Nederlandse waddeneilanden worden druk bezocht. Elk eiland heeft een eigen karakter en sfeer. En de meeste bezoekers hebben wel een favoriet eiland. Opvallend vaak scoort bij natuurliefhebbers Ameland daarbij niet hoog. "Ameland is verpest", wordt gezegd, "de recreatie heeft er niets van overgelaten." Bij nader inzien valt dat wel mee, want in de duinen blijkt nog veel natuur bewaard gebleven.

Er wordt van twee kanten aan het Amelander duin geknabbel. Aan de buitenzijde door de zee en aan de landzijde door de bouw van nog meer bungalows en lelijke appartementengebouwen aan de rand of zelfs in het duingebied. Tussen Noordzee en toeristenaccommodaties vinden we echter uitgestrekte natuurgebieden die nogal eens worden onderschat. De oostelijke helft van het eiland is natuurgebied. Anders is het gesteld met de duinen van midden-Ameland. Hier is de binnenduintrand tussen Buren en Nes bebouwd met bungalows en appartementen. Misschien ligt het meest onverwachte, aantrekkelijke duingebied op de westpunt van het eiland: de Langeduinen.

Oost-Ameland

Vanaf het hoogste duin van Ameland, de 24 meter hoge Oerd-Blinkert is goed te zien dat de oostelijke helft van het eiland natuurgebied is. Het is een land van afwisselingen. Op heldere dagen geven kleuren in allerlei variaties van groen, grijs, bruin en blauw de overgangen aan van wad naar kwelder, van wad naar ruig begroeid, sterk geaccidenteerd duinterrein en van strand met jonge duinvorming naar kwelder en primaire duinvalleien. Alles in verschillende sta-

dia van ontwikkeling. In zo'n gevarieerd landschap is plaats voor een grote diversiteit aan plant- en diersoorten. Bovendien is het kweldergebied van groot belang als hoogwatervluchtplaats voor wadvogels. Oostelijk van Buren, vinden we de Buurder en Kooiduinen. Een afwisselend duingebied waarin steile duinen met diepe uitgestoven secundaire valleien beweide, vlakke valleitjes met zoet water afwisselen. De Kooiduinen zijn eigendom van "De Vennoot", een groep Amelander boeren die hier en in het Nieuwlandsrijd het eeuwenoude systeem van gezamenlijke beweiding nog toepast.

Gelukkig lijken de recreanten de Kooiduinen nog niet te veel te frequenteren. Onder andere eidereenden en kluten broeden er, ze foerageren in de plasjes en op drogere hellingen broeden wulpen en bergeenden. In de bossages broeden zangvogels zoals kneutjes en graspiepers. In sommige gedeelten groeit nog maanvaren en oeverkruid.

Vrij abrupt gaan de duinen aan de zuidzijde over in het Nieuwlandsrijd, een uitgestrekte kwelder. Het gemeenschappelijk beweide gebied wordt doorsneden door enkele diepe geulen en is belangrijk voor broedende en overtuigende wadvogels. Een klein gedeelte is in het broedseizoen afgesloten.

Direct oostelijk van het Nieuwlandsrijd liggen de Oerder Duinen; een geaccidenteerd terrein met duinmeertjes. Het is dicht bebost met duinstruweel. Een goede plek om de zang van de nachtegaal te leren kennen! Maar bekender nog is het Oerd door de broedende bruine en blauwe kiekendieven. Ook deze duinen zijn eigendom van "De Vennoot". Het overige duingebied van Oost-Ameland is samen met de niet beweide kwelder in handen van "It Fryske Gea", de stichting die grote delen van het Friese landschap beheert. Hoog en droog duin grenst hier rechtstreeks aan het wad. Een kolonie zilver- en

Aan de zuidrand van de Langeduinen ligt een fietspad dat naar de vuurtoren leidt (foto: Sietske Dijkse)

Op zuidoost Ameland is een fraaie overgang van duin naar kwelder te zien (foto: Sietske Dijkse).

kleine mantelmeeuwen broedt in de lagere duintjes. Ook lepelaars hebben het Oerd als geschikte broedplaats ontdekt.

Het meeste kwetsbare deel van de kwelder is in het broedseizoen gesloten, maar altijd is er meer dan voldoende ruimte voor natuurgerichte recreatie. De Oerd Blinkert is voorzien van een comfortabele houten trap, er is een uitkijksplatform, een hut om in te schuilen (niet te verwarren met een schuilhut...) en natuurlijk is er een aantal informatiepanelen van It Fryske Gea en de VVV. Het ziet er wat "gelikt" uit, maar is ongetwijfeld noodzakelijk om de groeiende aantallen recreanten in goede banen te leiden. In de jaren '70 was het nog gebruikelijk met de auto tot aan de Oerd Blinkert te rijden, soms dwars door het Nieuwlandsruid. Erg brutale automobilisten presteerden het boven op een duin te parkeren. Nu zijn de laatste 5 kilometers naar het gebied uitsluitend per fiets te bereiken.

Heel Oost-Ameland, de helft van het eiland, is dus gereserveerd voor natuur en natuurbeleving, met één uitzondering. In een van de mooiste primaire valleien

en bij paal 23 moesten orchideeën en parnassia wijken voor een gaswinningsstation van de NAM.

Jarenlange acties in de jaren zeventig hebben dat niet kunnen verhinderen. En hoewel de NAM-bouwsels goed verstopt zijn, is het een hele schrik wanneer je als wandelaar opeens stuit op deze industriële nederzetting midden in de natuur.

Op de Noordzee wordt de gaswinning opvallender geëtaleerd. Overal, tot de veerdam in Holwerd aan toe, zijn de twee hoge winningsplatforms vlak voor de kust bij het Oerd te zien. Voor het weidse landschap maakt het weinig uit of gaswinning plaats vindt vanaf het eiland zelf of vanuit zee. Het blijft een dissonant aan een overigens gave Wadden-horizon.

Voor een te grote toeristische druk op Oost-Ameland hoeft misschien niet te worden gevreesd. Verblijfsaccommodatie grenst niet direct aan het gebied, je kunt er alleen per fiets komen en ook de broodjes en de flesjes voor onderweg dient de bezoeker zelf mee te nemen. Oost-Ameland moet het stellen zonder friettent of ijskar.

Midden-Ameland

Een gedeelte van Midden-Ameland staat vooral ten dienste van de verblijfsrecreatie. Enkele enorme campings claimen de laatste restjes natuur. In de duinen zelf liggen uitgestrekte bungalowterreinen. Daar wordt nog steeds gebouwd of herbouwd. Slechts een smalle duinstrook scheidt de verblijfsrecreanten van het strand. Aangezien in deze zone ook nog een ruiterspad en een fietspad lopen is duidelijk, dat de natuurlijke waarden hier niet het niveau van het Oerd bereiken.

Het duingebied wordt weer aantrekkelijker direct ten westen van Nes. Een paar mooie valleien, het Hagedoornveld en de valleien in de natte Zwanewaterduinen noordoostelijk van Ballum zijn vooral floristisch aantrekkelijk. En de fietser langs het fietspad naar het westen wordt bijna voortdurend vergezeld door kiekendieven en soms velduilen. De Amelandse duinen zijn de grootste broedplaats van Nederland voor deze rode-lijst soorten. Tapuiten vinden in de vele konijnenholten in de oude droge duinen veel broedgelegenheid.

Precies in het midden is Ameland zo smal, dat ooit gevreesd werd dat het eiland doormidden zou breken. Sinds de jaren '40 van de 19e eeuw zorgt een stuifdijk van noord naar zuid, de Mochdijk, voor een deugdelijke verbinding van oost en west.

West-Ameland

Een minder bekend, aantrekkelijk gebied vormen de Langeduinen, die aan de westkant van het eiland liggen. In langgerekte stroken wisselen totaal verschillende landschappen elkaar in snel tempo af. Hoewel aan dit gebied campings en bungalowterreinen grenzen, maakt het toch nog een gave indruk, waarschijnlijk ook doordat het deels moerassige en deels juist zeer droge, kale terrein niet zo aantrekkelijk is voor de doorsnee toerist die wil vliegeren, zonnen en consumeren.

In het westen liggen de Langeduinen. Het fietspad loopt langs de zuidrand van dit duin. Een zeer natte vallei, begroeid met wilgenstruweel, scheidt het cultuurland van Hollum van de oude, droge duinroosellingen aan de noordkant van het pad. Het terrein is zo kaal, dat het de indruk van een toendralandschap wekt. Dit is een prima plek voor wulpen, tapuiten en velduilen. Het terrein wordt afgewisseld

De maanvaren treffen we nog aan op enkele plekken in de Kooiduinen (foto: Sietske Dijkse).

Vanaf de kust is de NAM-boortoren goed te zien (foto: Sietske Dijkse).

met een tweede moerassige vallei. Het riet wordt jaarlijks gemaaid, maar ook blijven grote gedeelten staan om de diversiteit te vergroten. Gewoon blaasjeskruid is hier een gewone plant. Allerlei rietbewoners broeden er, waaronder roerdompen. In het broedseizoen is het moeras afgesloten. Daarvoor zorgt de vogelwacht Ballum/Hollum, in goede samenwerking met Rijkswaterstaat die dit terrein in eigendom heeft. Door het moeras lopen enkele paden naar het strand. Ook dat is geen plaats voor de doorsnee-badgast. Het is een vlakte van een kilometer breed. In twee openingen in de smalle, lage duinrichel tussen dit strand en het moeras heeft de zee vrij spel. Doorbraken in de oude stuifdijk zorgen hier voor dynamisch kustbeheer waarmee geen mens zich meer hoeft te bemoeien. Het landschap is gaaf en afwisselend, op een niet gebruikte NAM-locatie na. Alleen de rood-wit gestreepte vuurtoren markeert de horizon, maar dat stoort niet in dit kustlandschap.

Het eiland is hier zeer dynamisch. Er vindt jonge duinvorming plaats, het strand is zelfs hoger op enkele meters van de vloedlijn dan aan de zuidzijde bij het moeras en de geul "Het Borndiep" verplaatst zich snel in oostelijke richting waardoor de morfologie van het strand in het noordwesten sterk wijzigt.

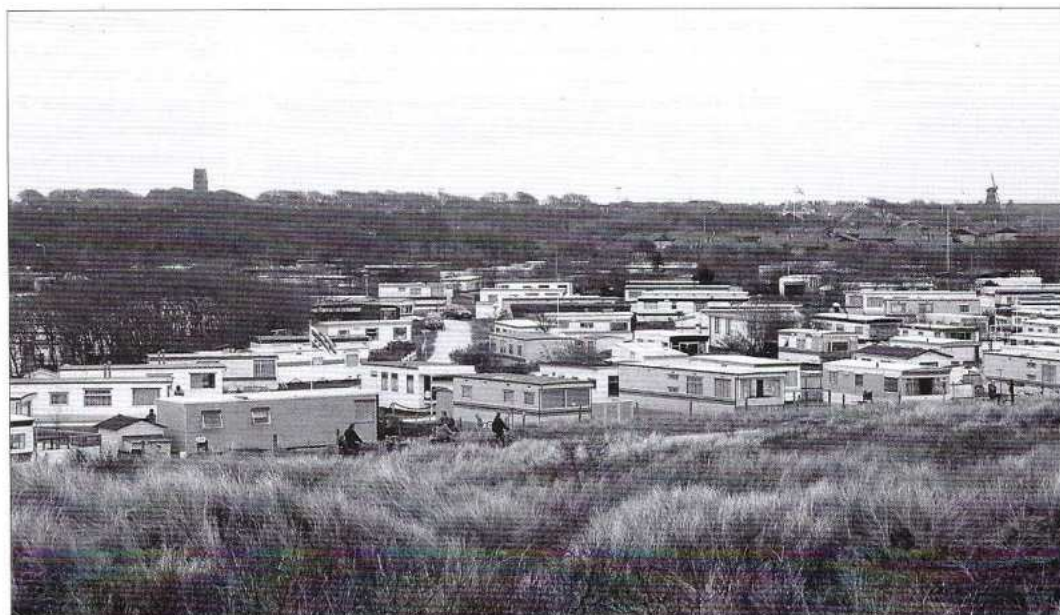
Verder is op Ameland sprake van kustafslag in het westen. Het Hollumer badstrand is in de zomer van 1997 met zand uit zee opgehoogd, de zogenaamde suppletie. Of ook meer oostelijk, in de richting van het brede strand maatregelen nodig zijn, is nog onderwerp van discussie. Veel natuurbeschermers zijn van mening, dat dit een gebied is waar natuurlijke processen kunnen plaatsvinden zonder dat schade veroorzaakt wordt aan welke waarde dan ook. Een prachtige kans voor natuurlijke natuurontwikkeling.

Epiloog

De bescherming van de Amelandse duinen is niet in handen van één organisatie. It Fryske Gea, De Vennoot, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat hebben allen hun eigen terreinen. De plaatselijke natuurbeschermingsorganisaties hebben geregeld overleg met alle beheerders. Bovendien zijn zij vertegenwoordigd in de Beheersoverleggroep Ameland die gebaseerd is op het Beheersplan Rijksgronden Ameland. Door goede samenwerking kan veel gedaan worden aan een adequate bescherming van de duinen. Niettemin zijn er volop problemen en bedreigingen. De interessante overgangsgedieden tussen cultuurland en duingebied die ten onder dreigen te gaan (of al ten onder gegaan zijn) aan veranderende landbouwmethoden, de nog steeds groeiende aantallen recreanten en de uitbreiding van het aantal vliegbevingen op het aan de duinen grenzende vliegveld zijn er enkele van. In DUIN 96:2 heeft Liesbeth Meijer van de Waddenvereniging op een rij gezet welke problemen er spelen. Het artikel had de veelzeggende kop "Schaduw over Amelandse duinen".

Dit artikel heeft hopelijk een bijdrage geleverd aan het grote belang om de Amelandse duinen de bescherming, rust en ruimte te geven die de natuur én ook de mens zo hard nodig hebben.

S.M. Dijkse-Overbeeke is consulente van Stichting Duinbehoud op Texel.

Het midden van Ameland wordt gedomineerd door toerisme en recreatie, zoals hier ten noordwesten van Hollum (foto: Sietske Dijkse).